

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. Валя Иванова Димитрова, д.оз.,

Факултет Обществено здравеопазване, Катедра по Здравни грижи при МУ – Варна,

член на научното жури съгласно заповед № Р-109-548 от 06.12.2023 г. на Ректора на МУ – Варна, а на основание Протокол № 1 от 13.12.2023 г. от първото заседание на НЖ съм определена да изготвя рецензия по процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4 Обществено здраве, научна специалност „Управление на здравните грижи“, с кандидат

ИННА СТОЯНОВА НЕНОВА,

с дисертационен труд на тема *„Електронна система за управление на акушерската грижа в извънболничната помощ.“* с научни ръководители проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н. и доц. инж. Маргрета Парашкеванова Василева, доктор.

Данни за процедурата

Процедурата за разработване и представяне на дисертационния труд и обучението в докторската програма отговаря напълно на нормативната уредба.

Със Заповед на Ректора на МУ-Варна Р-109-485 от 04.11.2020 г. Инна Стоянова Ненова е зачислена като докторант в редовна форма на обучение за присъждане на ОНС „доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4 Обществено здраве, по научна специалност „Управление на здравните грижи“. Представени са Протокол за успешно положен изпит за докторантски минимум от 29.04.2022 г., в изпълнение на Заповед Р-109-171 от 15.04.2022 г. на Ректора на МУ – Варна и Протокол за успешно положен изпит по чужд език от 17.12.2021 г. на основание Заповед Р-100-642 от 21.09.2021 г. на Ректора на МУ – Варна.

Предвид доклад с вх. № 102-2803 от 15.11.2023 г. на доц. Катя Генова Егурузе, д.оз. – ръководител на Катедрата по Здравни грижи относно готовността за публична защита, предложение за Научно жури и решение на Факултетния съвет на Факултета по обществено здравеопазване към МУ-Варна по Протокол № 214 от 22.11.2023 г., на основание доклад с вх. № 104-1391/27.11.2023 г. на проф. Антония Славчева Димова – Йорданова - Декан на Факултет „Обществено здравеопазване“ и на основание чл. 24, ал. 6 и чл. 30, ал. 3 от ППЗРАСРБ, чл. чл. 68, ал. 1 от ПРАС на МУ – Варна със Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-548 от 06.12.2023 г. Инна Стоянова Ненова е отчислена с право на защита.

Представен е целият пакет административни документи, предвидени в Закона за развитие на академичния състав и Правилника за развитие на академичния състав на МУ-Варна.

Биографични данни и кариерно развитие на докторанта

Инна Стоянова Ненова е родена през 1992 г. в гр. Варна. Придобива медицинско образование по специалност Акушерка“ с ОКС „бакалавър“ в МУ – Варна през 2015 г. В периода 2017 - 2019 г. се обучава и успешно завършва магистърските програми на МУ-Варна по Здравен мениджмънт и Управление на здравните грижи. Непосредствено след дипломирането си, през 2015 г. работи в АМЦДП „Св. Антоний“ ЕООД като медицински регистратор. От 2015 до 2020 г. работи като акушерка в ДКЦ „Чайка“ ООД и от 2017 –2018 г. е Офис мениджър в АМЦСМП „Проф. д-р. Д. Стаматов - Варна“ ЕООД. От 2019 г. е назначена като акушерка, а от 2021 г. до момента заема длъжността главна акушерка в АМЦСМП „Проф. д-р. Д. Стаматов - Варна“ ЕООД. Като редовен докторант към Катедрата по Здравни грижи, през уч. 2022/2023 провежда упражнения на студенти от сп. „Акушерка“ по дисциплината „Сестрински грижи за бременни с нормална и патологична бременност“. Научните интереси на Инна Ненова, видно от представените публикации и участия в курсове за следдипломно обучение, са насочени към медицинските, психологичните, социалните и етичните аспекти на грижите за бременни и жени в пуерпериума и възможностите на автономните акушерски практики за удовлетворяване на потребностите на жените от акушерски грижи във връзка с бременността и раждането. Кандидатът Инна Ненова владее английски език на добро ниво. Членува в Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи и е член на Управителен съвет на Регионална колегия – гр. Варна към Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи..

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд, представен от Инна Ненова е разработен към Катедра Здравни грижи на ФОЗ към Медицински университет – гр. Варна. Дисертационният труд съдържа 208 страници, представен е в 5 глави и включва: въведение (2 стр.), литературен обзор (41 стр.), методология и организация на научното проучване (11 стр.), резултати и обсъждане (26 стр.), практическо приложение (42 стр.), изводи, препоръки и приноси (4 стр.). Представени са още използвана литература и осем приложения. Текстът е илюстриран с 66 фигури, 27 таблици и 8 приложения. Библиографският списък включва 181 литературни източника, от които 77 на кирилица, 67 на латиница и 37 интернет източник.

Актуалност на дисертационния труд

Акушерството се възприема като основен дял на съвременната медицина, осигуряващ грижи за жената във всеки етап от нейния живот, в унисон с нейните специфичните потребности. Акушерката е медицинският специалист, който традиционно оказва грижи и консултира жените и семействата по въпроси, свързани с бременността, раждането, кърменето, развитието на детето, контрацепция и семейно планиране. През вековете ролята на акушерката се е променя – от самостоятелна, но необразована, през специалист с висше образование - изцяло подчинен на лекаря, до професионалист по здравни грижи, който работи самостоятелно или в екип с лекари и други специалисти и може да разкрива и управлява самостоятелна практика. В същото време сме свидетели на все по-широкото приложение на компютърните технологии в диагностично-лечебния процес. В развитите страни електронните досиета са обичайна практика с множество приложения и

ефекти както по отношение на планиране и приложение на алгоритми на грижи и ресурси, решаване на специфични казуси, текущо проследяване на процеси и резултати, така и при изграждане на мултидисциплинарни екипи и документиране на информация. Значими ефекти на електронните досиета са и намаляване на риска от пропуски и грешки и осигуряване на непрекъснатост на грижите.

Значимостта на проблема, предизвикателствата в съвременната акушерска практика и възможностите за въвеждане на електронно акушерско досие са предизвикателството за изследователския интерес на екипа и са основание за разработване на настоящия дисертационен труд.

Оценка на структурните части на дисертационния труд

Литературният обзор систематизира и анализира 181 литературни източника, от които 77 на кирилица, 67 на латиница и 37 интернет източника. Литературата е съвременна, като 72% от литературните източници са от последните 20 години. Почти половината от литературните източници са от последните 10 години (43%). Литературният обзор е структуриран в четири обособени части, където в логична последователност докторантът представя развитие на акушерската грижа от древността до днес, самостоятелни акушерски грижи – опит и практики, специфична сестринска документация, дигитализация на сестринската документация, електронно акушерски досие в България, възможности за интегриране на електронно акушерско досие в медицински софтуер и електронното досие като инструмент на телемедицината. В първата част докторантът се спира на историческото развитие на акушерската професия, като са поставени акценти върху важни факти, дали тласък за формиране на облика на съвременната акушерка. Специално място в историческия обзор заема развитието на професията в България. Направен е и подробен анализ на медицинската документация, съпътстваща наблюдението на бременността и периода след раждането, който откроява важни проблеми при отразяването на акушерските грижи в тези периоди. Втората част представя различни модели за предоставяне на акушерски грижи във връзка с бременността и раждането, като са подчертани техните предимства и недостатъци. Специално внимание е отредено на ролята и функциите на акушерката у нас при консултирането на бременни жени, като е подчертана доминиращата роля на административната работа и липсата на възможности за самостоятелен контакт с жените, по време на който професионалистите по здравни грижи да осъществяват традиционните си роли, свързани с психопрофилактика и обучение. В третата част са представени сестринския процес и сестринската диагноза, които стоят в основата на концепцията за модерно сестринство. Авторът подчертава, че прилагането на сестринския процес насочва грижите и организира дейностите, осъществявани от акушерката във всяка една сфера на професионалната ѝ дейност. Краят на литературния обзор е посветен на ползите от дигитализацията на досиетата на пациентите и преминаването от документация на хартиен носител към такава в електронен формат, с цел подобряване на комуникацията, намаляване на грешките и осигуряване непрекъснатост на грижите. Авторът представя и SWOT анализ на концепцията за телемедицина в България със свои допълнения.

Цел, задачи и работни хипотези

Целта на проучването е да се изследва и оптимизира управлението на акушерската грижа, чрез разработване на методология за интегриране на електронно акушерско досие в извънболничната помощ.

За постигане на целта са изведени седем **задачи**, които са: да се проучи развитието на акушерската грижа за бременната жена, родилката и новороденото дете, да се проучи български и чуждестранен опит за прилагане на специфична сестринска/акушерска документация при извършване на самостоятелни акушерски грижи, да се установят добрите практики за планиране на сестрински/акушерски грижи, да се проучи мнението на експерти, преподаватели по здравни грижи и акушерки, относно необходимостта от въвеждане на електронно досие за акушерски грижи, да се направи теоретичен анализ на документацията, свързана с регистриране на самостоятелни акушерски дейности и грижи, да се установи възможността за интегриране на електронно акушерско досие в действащи медицински софтуери, да се разработи и предложи методика за създаване на електронна система за управление на акушерската грижа в извънболничната помощ.

Дефинирани са **четири работни хипотези**, релевантно свързани с целта и задачите на научното проучване.

Методология

Методологията на научното изследване е описана подробно и коректно като за предмет на изследването е определена специфичната акушерска документация при планиране, организиране и провеждане на дейности в акушерската практика. Като обект на проучването са посочени нормативни документи, регламентиращи професионалните дейности на акушерката, литературни/електронни източници, относно добри практики при организиране и оказване на сестрински и акушерски дейности и грижи, практически дейности на акушерката при оказване на самостоятелни грижи, системи за управление на бази от данни, акушерки, работещи в лечебни заведения за извънболнична помощ, в областта на акушерските грижи (30), преподаватели по здравни грижи от висши училища в страната, които участват в процеса на преподаване по теоретични и практически основи на сестринските и акушерските грижи (20), експерти от структурите на Българската асоциация по здравни грижи, с компетентност и специализирани знания в областта на акушерските дейности и грижи (10).

Дизайнът на изследването предвижда теоретично и емпирично проучване. Теоретичното предполага проучване на организацията на акушерски практики при проследяване на бременността, състоянието на родилката и грижите за новороденото дете чрез анализ на съдържанието и същността на самостоятелните дейности на акушерката, проучване на достъпната специфична акушерска документация, използвана от медицинските специалисти при планиране и оказване на грижи чрез контент-анализ (количествен анализ) на документацията и проучване на системи за управление на база данни чрез метод за определяне на структури от данни. Емпиричното проучване включва качествено проучване сред медицински специалисти с професионална квалификация „Акушерка“ и експерти в областта на акушерските дейности и грижи, относно управление на акушерката грижа в извънболничната помощ чрез дълбочинно интервю. В проучването

са включени 30 респондента от лечебни заведения за извънболнична помощ, в които се извършва оценка и грижи за бременни жени, родилки и новородени деца от градовете Варна, Велико Търново и Шумен. Сред участниците в дълбочинното интервю са и 10 експерта, доказани професионалисти в областта на акушерските грижи и изследователи в областта на съвременното сестринство от градовете София, Варна, Плевен, Русе и Велико Търново. За целите на проучването са разработени Въпросник №1 и Въпросник №2 за провеждане на дълбочинно интервю, като са формулирани два основни изследователски въпроса, свързани с предмета на проучването. Емпиричното проучване включва и количествено изследване сред преподаватели в направление „Здравни грижи“, относно компетентностите за прилагане на сестрински процес и работа с електронно базирана информация в процеса на обучение. Количествените методи включват провеждане на анкетно проучване (въпросник с 15 въпроса), сред академични преподаватели от Медицински университет „Проф. Д-р Параскев Стоянов“ – Варна, Медицинските университети в градовете Плевен и Пловдив, Русенски университет „Ангел Кънчев“ – Русе и Тракийски университет – Стара Загора. Коректно са определени и описани критерии за включване и изключване на лицата в проучването, логически единици и територия на проучването.

Проучването е проведено след одобрение от Комисия по етика на научните изследвания при Медицински университет – Варна с Протокол № 121 от 06.10.2022 г.

Методиката на проучването, определена от докторанта и научните ръководители е добре подбрана коректно описана и позволява постигне на поставената цел и задачи. Методите на изследване са прецизни и статистически валидирани. За задълбочения и многоаспектен характер на проучването допринася и адекватния инструментариум, който е използван, което повишава качеството на представения дисертационен труд и неговите приноси. В описаната методика се открояват социологически методи – документален, дълбочинно интервю, стандартизирано интервю, метод на SWOT анализ, релационен модел за подбор на система за управление на база данни. Използвани са множество статистически методи, а именно статистическа групировка на данни, описателни (дескриптивни) методи, честотен анализ на качествени променливи, корелационен анализ, сравнителен анализ.

Резултати и обсъждане

Представянето на **трета глава** започва с характеристика на изследваните лица, където прави впечатление констатацията, че към настоящия момент, липсва статистика относно броя на акушерките, практикуващи в извънболничната помощ у нас. Средната възраст на анкетирания респонденти е 43.9 години (n=60). Представянето на собствените резултати продължава с изследване на нагласите за въвеждането на електронно акушерско досие на фона на липса на унифицирана медицинска документация, касаеща дейността на професионалистите по здравни грижи. Болшинството от изследваните лица изразяват положителна нагласа за въвеждане на електронно акушерско досие (66%), което показва ясна потребност от създаване на система за електронно въвеждане и събиране на акушерската информация. Цитираното мнение на респондентите, обект на дълбочинно интервю се обединява около становището за ясните ползи и целесъобразност от въвеждането на електронно акушерско досие. Дискутирани са възможностите електронното

акушерски досие да бъде базирано на сестрински план за грижи, което ще гарантира индивидуален подход, непрекъснатост и приемственост на грижите, подкрепено почти единодушно от експертите (90%). На базата на мнението на респондентите са определени компонентите на електронното акушерско досие. Световните тенденции са насочени към подкрепа на дейности, насочени към ограничаване на хартиените носители на документацията и активното прехвърляне на данните в електронен вид. Това е свързано с редица ползи от различен характер – намалява се количеството на използваната хартия и мастила (екологичен ефект), освобождава се място в кабинетите, използвано до този момент за архив, избягва се проблема с трудните за разчитане почерци, което от своя страна е предпоставка за неволни грешки, респективно понижаване на качеството. Пълноценното използване на медицински софтуер изисква наличие на известни компютърни познания. Изследвано е мнението на преподавателите относно уменията на студентите за работа с медицински софтуер. Повече от половината респонденти считат, че електронното акушерско досие (ЕАД) трябва да замести хартиените носители (54%), като скептицизма на част от респондентите се обяснява по-скоро с материалната осигуреност на кабинетите, а не с липсата на умения и компетентност. Установени са ползите от въвеждането на ЕАД във връзка с улесняването на достъпа до информация между отделните членове на мултидисциплинарния екип, който оказва грижи за бременната и/или гинекологично болна жена, както и възможностите за използването му като инструмент за остойностяване на акушерския труд. Трета глава завършва с представяне на SWOT анализ на концепцията за електронно акушерско досие, където обстойно са отразени слаби и силни страни, възможности и заплахи. В четвърта глава е представена Електронна система за управление на акушерската грижа под формата на практическо приложение. Представянето започва с проучен Международен и български опит в прилагането на електронно пациентско досие. Според докторанта развитите страни са еталон за организация на здравеопазването и налагат нови подходи включително създаването и въвеждането в практиката на електронни пациентски досиета. Схематично е представена адаптирана от автора Структура на Международно резюме на пациента. Авторът подчертава, че при разработване на модула са използвани разработки на БАПЗГ, разработена документация, съгласувана с адвокат по медицинско право и използвана в рамките на самостоятелна акушерска практика, чек листи на СЗО и примерни документи на различни български автори. Подробно е представено разработено от докторанта Електронно акушерско досие с детайлно описание на функционалностите на отделните модули и възможностите за вариации на подаваната информация. Разработеният дизайн на електронното досие е основа за създаването на реално приложение към настоящо действащите медицински софтуери.

Изводи и препоръки

Пета глава от дисертационния труд представя **изводи, предложения и приноси**. На базата на проведеното научно проучване са формулирани девет извода, представящи установените закономерности. Направените изводи коректно следват поставените задачи и извеждат необходимостта от оптимизиране на управлението на акушерската грижа, чрез разработване на методология за интегриране на електронно акушерско досие в извънболничната помощ.

В дисертационния труд са формулирани препоръки и предложения към Министерството на здравеопазването, Национална здравно-информационна система, Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи и образователните институции, които биха били ценни в методологически аспект за утвърждаване на Медицински стандарт „Здравни грижи“, надграждане на програма „Майчино здравеопазване“ и създаване на условия за достъп и обмен на данни от мултидисциплинарни екипи от професионалисти по здравни грижи.

Оценка на приносите

Дисертационният труд представлява първо по рода си целенасочено и задълбочено, комплексно проучване за установяване на международен опит и нормативни документи, касаещи специфична за акушерските грижи в извънболничната помощ документация и възможността за въвеждането ѝ у нас под формата на електронно досие. Проследена е еволюцията на сестринския план и са представени новите класификации и препоръки при поставяне на сестринска диагноза. Анализирани са добри практики при унифициране на сестринската документация, включена в електронното акушерско досие, като е направен SWOT анализ на концепцията за електронно акушерско досие. От практическите приноси се откроява разработеният софтуерен продукт „Електронно акушерско досие“, който може да бъде основа за включването на компонент със същото наименование към реално действащите медицински софтуери.

Авторефератът изчерпателно възпроизвежда най-съществените моменти от дисертационния труд и е представен в обем от 100 страници.

Във връзка с дисертацията докторантът представя четири **пълнотекстови публикации** у нас. Препоръчвам на Инна Ненова, съвместно с научните ръководители, да развие по-голяма публикационна активност в специализирани научни списания у нас и в чужбина, за да стане достояние на по-широк кръг специалисти и експерти в областта на здравните грижи авторското виждане относно възможностите за оптимизиране на управлението на акушерската грижа, чрез интегриране на електронно акушерско досие в извънболничната помощ. Чрез разработения дисертационен труд, който е достатъчен по обем и може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси, Инна Стоянова Ненова покрива напълно установените от МУ Варна изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, Нямам критични бележки към дисертационния труд.

Лични впечатления

Познавам Инна Ненова от периода на обучението ѝ по специалност „Акушерка“ като съвестен, отговорен и дисциплиниран студент. Още тогава пролича нейният интерес към научната работа и търсене на възможности за усъвършенстване на здравните грижи. Като студент Инна Ненова има над 10 публикации в сборници и участия в студентски научни форуми под ръководството на преподаватели от специалността. Тази своя проактивност тя е пренесла и при практикуването на професията, което е видно от участието ѝ в създадената самостоятелна акушерска практика в ДКЦ „Чайка“ и многобройните ѝ публикации, участия в научни форуми и форми на следдипломно обучение. В периода на обучение в ОНС

“доктор“ Инна Ненова провежда упражненията на студенти по дисциплината „Специални грижи при бременни с нормална и патологична бременност“ и „Клинична практика“ на студенти по специалност „Акушерка“ и „Медицинска сестра“. Открита по характер, последователна в действията си и любознателна тя се утвърждава като уважаван преподавател и колега. Считаю, че натрупаният практически и преподавателски опит е в основата на реалистичната оценка на съществуващата акушерска практика като отправна точка за въвеждане на иновации с множествен ефект както за подобряване качеството на акушерските грижи в извънболничната помощ, така и по отношение на удовлетвореността на специалистите по здравни грижи.

Заключение: Въз основа на професионалното развитие, научните и преподавателски постижения и съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на академичния състав в МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ - Варна, **давам положителния си вот** и убедено предлагам на уважаемото Научно жури докторантът **Инна Стоянова Ненова** да придобие ОНС „Доктор“ по научната специалност „Управление на здравни грижи“.

15.01.2024 г.

Изготвил рецензията:

Заличено на основание чл. 5, §1, б. „В“ от Регламент (ЕС) 2016/679
--

доц. Валя Димитрова, д. оз.